

Jana Hájková

**K problematice zpracovávání osobních údajů
pro účely ochrany práva autorského,
resp. majetkových práv s ním souvisejících,
a pro účely vedení záznamů pro účely komunikace a
nabídky služeb
s využitím tzv. „národních autorit“**

(zdroje, účel a doba zpracovávání osobních údajů)

Na základě společného jednání ze dne 27. listopadu 2009 si dovoluji předložit několik poznámek k řešené problematice zpracovávání osobních údajů pro účely ochrany práva autorského, resp. majetkových práv s ním souvisejících, a pro účely vedení záznamů pro účely komunikace a nabídky služeb v oblasti knihovnictví s využitím tzv. „národních autorit“.

Vzhledem k tomu, že v průběhu jednání jako problém dosud méně prostudovaný, vyzval problém oblasti využívání národních autorit, věnuji tomuto problému dále vyšší pozornost, neboť problém ochrany majetkových práv v souvislosti s výkonem práva autorského jsme bez větších problémů nebo aplikačních nejasností již probrali.

I. Rekapitulace závěrů k problematice majetkových práv souvisejících s výkonem práva autorského

V § 27 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je stanoveno, že majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, **po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti.**

Dále je doba trvání majetkových práv souvisejících právem autorským upřesněna:

(2) Bylo-li dílo vytvořeno jako dílo spoluautorů, počítá se doba trvání majetkových práv od smrti spoluautora, který ostatní přežil.

(3) Majetková práva k dílu anonymnímu a pseudonymnímu trvají 70 let od oprávněného zveřejnění díla. Je-li pravé jméno autora díla anonymního nebo pseudonymního obecně známo nebo se autor takového díla veřejně prohlásí (§ 7 odst. 2) v průběhu doby podle věty první, řídí se trvání majetkových práv k takovému dílu podle odstavce 1, a jde-li o dílo spoluautorů, i podle odstavce 2. Ustanovení tohoto odstavce se použije i na kolektivní dílo (§ 59), s výjimkou případů, kdy autoři, kteří dílo jako takové vytvořili, jsou u díla nebo na díle při jeho zpřístupnění veřejnosti jako autoři označeni; v takových případech se trvání majetkových práv ke kolektivnímu dílu řídí ustanovením odstavce 1 nebo 2.

(4) U díla, u něhož není pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodná smrt autora a které nebylo zveřejněno během 70 let od jeho vytvoření, majetková práva uplynutím této doby zanikají.

(5) Doba trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu se počítá od smrti poslední přeživší z následujících osob: režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby zvlášť vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.

(6) Je-li pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodné zveřejnění díla a dílo se zveřejňuje po určitou dobu ve svazcích, dílech, na pokračování nebo v řadách, počítá se doba trvání majetkových práv pro každou takovou část díla samostatně.

(7) Doba trvání majetkových práv se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání.

V současné době nelze s přihlédnutím k ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, využívat pro účely zajištění informací o počátku

plynutí lhůty podle shora uvedeného § 27 zákona č. 121/2000 Sb. údaje z informačního systému evidence obyvatel, neboť citovaný § 8 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb. stanoví, že „Ministerstvo vnitra poskytuje údaje z informačního systému evidence obyvatel v rozsahu nezbytně nutném a za podmínek stanovených tímto zákonem nebo zvláštním právním předpisem“.

Ani zákon č. 133/2000 Sb., ani zákon č. 121/2000 Sb. však v současné podmínky pro poskytování údajů z informačního systému evidence obyvatel nestanoví, a to na rozdíl od období po 1.7.2010, které je datem účinnosti novelizace zákona č. 123/2000 Sb., provedené zákonem č. 227/2009 Sb., od kterého bude účinně do struktury zákona č. 121/2000 Sb. začleněn § 26a, kterým jsou stanoveny podmínky poskytování údajů Ministerstvu kultury pro výše vedené účely, a to jednak z registru obyvatel, jednak z agendového inovačního systému evidence obyvatel.

S účinností od 1. 7. 2010 byl do zákona č. 121/2000 Sb. zařazen § 26a, který zní:

„§ 26a

(1) Ministerstvu^{kultury} jsou pro výkon majetkových práv za účelem doložení skutečnosti, že tato práva připadla státu, poskytovány o zemřelých autorech, popřípadě nositelích těchto práv, ze základního registru obyvatel referenční údaje, kterými jsou

- a) příjmení,
- b) jméno, popřípadě jména,
- c) adresa místa pobytu,
- d) datum, místo a okres narození; u subjektu údajů, který se narodil v cizině, datum, místo a stát, kde se narodil,
- e) **datum, místo a okres úmrtí**; jde-li o úmrtí subjektu údajů mimo území České republiky, vede se datum úmrtí, místo a stát, na jehož území k úmrtí došlo; je-li vydáno rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého, poskytne se den, který je v rozhodnutí uveden jako den smrti nebo den, který subjekt údajů prohlášený za mrtvého nepřežil, a datum nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

(2) Ministerstvu^{kultury} jsou pro výkon majetkových práv za účelem doložení skutečnosti, že tato práva připadla státu, poskytovány o zemřelých autorech, popřípadě nositelích těchto práv, z agendového informačního systému evidence obyvatel údaje, kterými jsou

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení,
- b) datum narození,
- c) rodné číslo,
- d) adresa místa trvalého pobytu, včetně předchozích adres místa trvalého pobytu,
- e) **datum a místo úmrtí**.

(3) Údaje, které jsou vedeny jako referenční údaje v základním registru obyvatel, se využijí z agendového informačního systému evidence obyvatel, pouze pokud jsou ve tvaru předcházejícím současným stavem.

(4) Z poskytovaných údajů lze v konkrétním případě použít vždy jen takové údaje, které jsou nezbytné ke splnění daného úkolu.“

V kontextu řešení problematiky považuji za velmi důležité pozornost věnovat ustanovení § 26a odst. 4 zákona č.121/2000 Sb., neboť se vztahuje k postavení například Ministerstva kultury, které pro další úkony nebude v postavení pouhého zpracovatele údajů poskytnutých na základě shora uvedeného právního titulu, ale stane se jejich správcem, resp. správcem evidence (informačního systém), ve kterém tyto údaje budou pro splnění daného úkolu vedeny, a to na základě realizovaných základních povinností správce stanovených v § 5 odst. 1 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Správce je na základě tohoto ustanovení povinen

- a) **stanovit účel**, k němuž mají být osobní údaje zpracovány,
- b) **stanovit prostředky a způsob zpracování osobních údajů**,
- c) **zpracovat pouze přesné osobní údaje**, které získal v souladu s tímto zákonem. Je-li to nezbytné, osobní údaje aktualizuje. Zjistí-li správce, že jím zpracované osobní údaje nejsou s ohledem na stanovený účel přesné, provede bez zbytečného odkladu přiměřená opatření, zejména zpracování blokuje a osobní údaje opraví nebo doplní, jinak osobní údaje zlikviduje. Nepřesné osobní údaje lze zpracovat pouze v mezích uvedených v § 3 odst. 6. Nepřesné osobní údaje se musí označit. Informaci o blokování, opravě, doplnění nebo likvidaci osobních údajů je správce povinen bez zbytečného odkladu předat všem příjemcům,
- d) **shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu**,
- e) **uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování**. Po uplynutí této doby mohou být osobní údaje uchovávány pouze pro účely státní statistické služby, pro účely vědecké a pro účely archivnictví. Při použití pro tyto účely je třeba dbát práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů a osobní údaje anonymizovat, jakmile je to možné,
- f) **zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromažďovány**. Zpracovávat k jinému účelu lze osobní údaje jen v mezích ustanovení § 3 odst. 6, nebo pokud k tomu dal subjekt údajů předem souhlas,
- g) **shromažďovat osobní údaje pouze otevřeně**; je vyloučeno shromažďovat údaje pod záminkou jiného účelu nebo jiné činnosti,
- h) **nesdružovat osobní údaje, které byly získány k rozdílným účelům**.

Je tedy zřejmé, že pro zpracování osobních údajů je nutné splnit podmínku zpracování „provozního řádu“ jejich vedení v příslušných evidencích (databázích), zahrnující zejména účel a podmínky jejich získávání, podmínky a způsob jejich zpřístupňování, včetně stanovení životního cyklu těchto údajů apod.

Současně je při zpracování „provozního řádu“ nutné vycházet ze skutečnosti, že Ministerstvo kultury na základě shora uvedeného, není v postavení jedinečného příjemce stanoveného rozsahu osobních údajů o zemřelých autorech, pro něž je dokládáno, že výkon majetkových práv připadl státu, popřípadě o dalších nositelích těchto práv, neboť v oblasti autorských práv je například ve věci odměn ta užití autorských práv za evidované knihovny ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb. oprávněna jednat Národní knihovna, která se zpracovatelem těchto údajů stává na základě ustanovení § 5 odst. 2 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb.

Problémem zpracování data úmrtí autora tak, aby bylo dosaženo ochrany majetkových práv souvisejících s jeho právem autorským k dílu, je tedy jednak zajištění zdroje tohoto údaje, jednak zachování právní podmínky zpracování tohoto údaje (viz bod I.).

Pokud tedy pomine současný ne zcela jednoznačný a nejednotný stav stanovení zdroje data úmrtí autora, který je však s účinností k 1. 7. 2010 vyřešen shora uvedenou novelizací zákona č. 121/2000 Sb., kdy je Ministerstvu kultury tento údaj poskytován hned dvěma zdroji, a to jak registrem obyvatel, jednak editorem tohoto údaje pro uvedený registr, tedy agendovým informačním systémem evidence obyvatel, je nutné se zabývat otázkou oprávněnosti zpracování údaje o datu úmrtí, které je osobním údajem, bez souhlasu subjektu údajů, tedy autora díla.

V daném případě se není nutné zabývat otázkou podmínek získání souhlasu se zpracováním tohoto údaje za života autora, neboť podle § 5 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb. „správce může zpracovávat osobní údaje **pouze se souhlasem subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu je může zpracovávat,**

- a) jestliže provádí zpracování nezbytné pro dodržení právní povinnosti správce,
- b) jestliže je zpracování nezbytné pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů, nebo pro jednání o uzavření nebo změně smlouvy uskutečněné na návrh subjektu údajů,
- c) pokud je to nezbytně třeba k ochraně životně důležitých zájmů subjektu údajů. V tomto případě je třeba bez zbytečného odkladu získat jeho souhlas. Pokud souhlas není dán, musí správce ukončit zpracování a údaje zlikvidovat,
- d) jedná-li se o oprávněně zveřejněné osobní údaje v souladu se zvláštním právním předpisem. Tím však není dotčeno právo na ochranu soukromého a osobního života subjektu údajů,
- e) **pokud je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby; takové zpracování osobních údajů však nesmí být v rozporu s právem subjektu údajů na ochranu jeho soukromého a osobního života,**
- f) pokud poskytuje osobní údaje o veřejně činné osobě, funkcionáři či zaměstnanci veřejné správy, které vypovídají o jeho veřejné anebo úřední činnosti, o jeho funkčním nebo pracovním zařazení, nebo,
- g) **jedná-li se o zpracování výlučně pro účely archivnictví podle zvláštního zákona.“**

Vzhledem k tomu, že datum úmrtí je datem počátku běhu lhůty, ve které trvají majetková práva související s právem autorským k dílu, a že majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, je zřejmé, že pro správce je nutné, resp. nezbytné, aby tento údaj získal a po dobu stanovené lhůty zpracovával. Získání souhlasu subjektu údajů je pak z povahy věci vyloučeno, přičemž tento údaj sice jednoznačně identifikuje fyzickou osobu, ale jeho zveřejnění a zpracovávání nemůže ohrozit ochranu soukromého života a osobnostní práva jeho nositele (v této souvislosti je nutné vzít v úvahu také to, že autor zveřejňující své dílo v podstatě jeho zveřejněním dává do určité míry také ke zveřejnění svých základních osobních údajů, a to jednak v souvislosti s výkonem práva autorského, jednak s přihlédnutím k údajům uváděným přímo v díle samotném).

II. K problematice vedení záznamů (osobních údajů autorů) pro účely komunikace a nabídky informačních služeb v oblasti knihovnictví s využitím tzv. „národních autorit“

Pro účely zpracovávání osobních údajů v oblasti archivnictví (nikoliv však výkonu spisové služby, kde zrušením možnosti vést rejstříky v souvislosti s vedením spisové služby se dlouhodobé vedení osobních údajů o odesílatelích nebo adresátech vylučuje a je nutné je i pro dobu nezbytně nutnou založit na provozní dokumentaci, neboť např. podle § 37 odst. 5 zákona č. 499/2004 Sb. lze získávat a užívat nezbytné údaje o dotčené osobě z v něm

uvedených informačních systémů výlučně pro daný účel, a tedy v souvisejícím časovém období) jsou ustanovením § 37 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zejména s účinností od 1. 7. 2010 dostatečně zajištěny právní podmínky zpracovávání, včetně zpřístupňování, osobních údajů, jejich zdroje a účel využívání pro oblast archivnictví.

Pokud však by v souvislosti se zajišťováním dalších služeb, zejména v souvislosti s plněním úkolů informačních služeb ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, ve znění pozdějších předpisů, byl překročen účel zpracovávání, resp. dalšího poskytování takto poskytovaných údajů, je nutné se zabývat otázkou legitimitnosti, resp. vytvoření právních podmínek tohoto zpracovávání.

Uvedenou problematiku lze nahlížet jednak z již zmíněného pohledu překročení účelu zpracování údajů, poskytnutých z registru obyvatel, popřípadě z agendového informačního systému evidence obyvatel, pro účely zajištění kontaktování subjektu údajů nebo k výkonu působnosti podle zákona č. 499/2004 Sb., anebo z pohledu plnění právní povinnosti zajištění informačních služeb ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb.

Pochopitelně je vyloučeno překročení zákonem stanoveného účelu zpracování osobních údajů; mohou se však vyskytnout situace, kdy plnění úkolů na úseku archivnictví bude vyžadovat, aby částí zpracování těchto osobních údajů se zabýval jiný subjekt, v daném případě například „knihovna“. Takové zpracovávání by však vyžadovalo, aby bylo vykonáváno ve prospěch správce a na základě jím přesně vymezených pravidel, deklarovaných ve smlouvě ve smyslu § 6 zákona č. 101/2000 Sb. (za úroveň a dodržování ochrany zpracování osobních údajů vždy odpovídá správce). V této souvislosti je vhodné zmínit stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 1/2009 Sb., které se týká tzv. „řetězení zpracovatelů osobních údajů“; stanovisko vychází z nezbytnosti zachování důsledných a zcela jednoznačných povinností správce vůči subjektu údajů a řetězení dalších zpracovatelů vylučuje, avšak nevylučuje podíl jiných osob na zpracovávání osobních údajů (za stanovení zcela přesných, pro daný účel vymezených podmínek, což však pro účely využívání národních autorit je řešení nesystematické, okrajové a individuální vůči specifické situaci).

Další řešení tedy vychází jednak ze zcela jednoznačného oprávnění zpracovávat po stanovené období osobní údaje tam, kde tyto údaje jsou nezbytnou součástí jednoznačné identifikace autorského díla a současně předpokladem realizace zákonem č. 257/2001 Sb. stanovené povinnosti zabezpečení výpůjční a informační služby, a to například na základě Úmluvy o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů také v rámci mezinárodní výměny knihovnických informací.

Zákon č. 257/2001 Sb. do veřejných knihovnických a informačních služeb zahrnuje

- **zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z knihovního fondu jiné knihovny,**
- **poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,**
- zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup

(§ 4 odst. 1 zákona č. 257/2001 Sb.).

Zákon č. 257/2001 Sb. v souvislosti s prováděním knihovnických a informačních služeb stanoví jednotlivým v zákoně uvedeným subjektům povinnosti, týkající se zpracovávání evidencí knihovních dokumentů v knihovních fondech, zpracovávání národní bibliografie a souborných katalogů nebo provádění služeb meziknihovní služby. Pro tyto účely pak vyhláškou č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), pak stanoví údaje umožňující identifikaci knihovního dokumentu, kterými jsou zejména jeho název, **označení autora**, označení vydavatele, místo, pořadí a rok vydání, číslo knihovního dokumentu v mezinárodních registračních systémech, [např. § 2 odst. 1 písm. a), § 5]. Zatímco ostatní údaje jsou zcela jednoznačné a konkrétní jak co do jejich náležitostí, tak co do jejich vypovídací hodnoty, údaje „označení autora“ je údajem, který je v rámci plněných úkolů stanoven nejednoznačně a může se lišit rozsahem jednotlivých prvků, které jsou jednoznačnou a nezaměnitelnou identifikací autora nezbytné, a to i s přihlédnutím k plněnému úkolu.

Z uvedeného je zřejmé, že pokud je zákonem č. 257/2001 Sb. uložena vymezených subjektům povinnost provádění knihovnických a informačních služeb, a to i s využitím informačních technologií [§ 15 odst. 1 písm. b), c) a d) zákona č. 257/2001 Sb.], je nutné pro tyto účely vymežit také jednotně používanou strukturu prvků pro účel „označení autora“, a to s přihlédnutím k plněnému úkolu (viz v části I.). Rozsah těchto údajů, vymezený například provozní dokumentací příslušného informačního systému, popřípadě jiným aktem správce informačního systému, musí zajišťovat jednoznačnou, nezaměnitelnou identifikaci autora (v případě ochrany autorských práv vzhledem k účelu realizace práv majetkových včetně data úmrtí). Za jednoznačnou identifikaci fyzické osoby (zjištění totožnosti) se v právním řádu České republiky považují údaje o jménu, popřípadě jménech, příjmení, datu narození (v uvedeném specifickém případě datum úmrtí), popřípadě také údaje o adrese pobytu nebo údaj o zobrazení obličeje. Pro účely využívání národních autorit jsou pak plně postačující údaje o jménu, popřípadě jménech, příjmení, datu narození (v uvedeném specifickém případě datum úmrtí).

Údaje o jménu, popřípadě jménech, a příjmení lze zpracovávat na základě jejich všeobecného zveřejnění samotným autorem [§ 5 odst. 2 písm. d) zákona č. 101/2000 Sb.]. V některých případech se zveřejněnými údaji mohou stát také údaje o datu narození, které s autorovým souhlasem byly publikovány v knihovním dokumentu, stejně jako v jiných případech se za tyto zveřejněné údaje může považovat datum narození a úmrtí, jedná-li se o údaj encyklopedický nebo publikovaný na veřejném médiu (např. internetu). Pro datum úmrtí pak v případě ochrany majetkových práv souvisejících s právem autorským platí pro zajištění jejich zdroje a podmínek zpracování skutečnosti uvedené v bodě 1.

Vzhledem k tomu, že knihovní služby a informační služby jsou právní povinností zákonem č. 257/2001 Sb. stanovených subjektů, je zřejmé, že pokud tyto subjekty stanoví pro zpracovávání osobních údajů jednoznačné podmínky, důsledně zajišťující povinnosti vyplývající ze zákona č. 101/2000 Sb., včetně důsledného naplňování práva subjektu údajů na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí a práva na informace o podmínkách zpracovávání osobních údajů, nepotřebují ke zpracování osobních údajů souhlas subjektu údajů. Provozní dokumentaci však musí být z časového hlediska pokryty spolehlivě všechny fáze nakládání s osobními údaji, a to kýmkoliv, kdo údaje shromažďuje za jakýmkoliv určeným účelem, přičemž stanovení účelu a způsobu zpracovávání těchto údajů zůstává

základním kritériem pro určené správce, jež je za nakládání s těmito údaji zodpovědný (včetně plnění povinnosti podle § 12 odst. 1 zákona č. 101/2000 Sb.).

Posledním kritériem tedy zůstává zdroj údajů o datu a místě narození, popřípadě úmrtí autora, přičemž oba tyto údaje jsou pro jejich zpracování zjevně údaji účelnými a nezbytnými pro nezpochybnitelnou identifikaci autora a realizace jeho práv. Kromě zdrojů uvedených shora, které by však bylo vhodné ověřovat vzhledem k povinnosti správce vést výlučně přesné, ověřené údaje, je zřejmé, že pro státní občany České republiky, popřípadě cizince s pobytovou vazbou na území České republiky, by těmito zdroji měly být registry obyvatel, agendový informační systém evidence obyvatel a informační systém cizinců. Pro systematické řešení jednoznačně platí doporučení uvedené níže. Do doby přijetí tohoto legislativního řešení lze pak využít u autorů zemřelých jako zdroj Ministerstvo kultury (sekundární pověření pro výkon práva autorského), popřípadě jiné veřejné zdroje vzhledem k plnění právní povinnosti správce.

DOPORUČENÍ:

V souvislosti s tím, že v současné době probíhá meziresortní připomínkové řízení k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, a další související zákony, doporučuji v rámci uplatněných připomínek doplnění zvláštní části, kterou bude provedena novelizace zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihoven a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Navrhovaná novelizace by nejenom měla stanovit podmínky poskytování údajů z registru obyvatel a agendového informačního systému evidence obyvatel Národní knihovně, popřípadě evidovaným knihovnám, ale současně stanovit oprávnění zpracovávat údaje v rozsahu jméno, popřípadě jména, příjmení, datum a místo narození a datum a místo úmrtí autora pro účely zajištění plnění úkolů v oblasti výpůjčních a informačních služeb.

Realizací tohoto doporučení se situace v oblasti zpracování shora uvedených údajů stane zcela jednoznačná a jakkoliv ani v současné době při splnění podmínek zajištění ochrany zpracování osobních údajů a povinnosti správce a zpracovatele nečiní významných problémů, stane se nerušená i v oblasti zdrojů těchto údajů.